

БЮЛЛЕТЕНЬ

(МАТЕРИАЛЫ СЕМИНАРА)

**ВЫБОРЫ КАК МЕХАНИЗМ
ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО
ОБНОВЛЕНИЯ ВЛАСТИ**

Днепровский центр
социальных исследований
2002

исследований, 2002 г.

ВВЕДЕНИЕ

Государственная независимость Украины открыла украинскому народу возможность полноценного политического развития, главным показателем которого является развитие политической системы и гражданского общества, в частности, политических партий, которые в совокупности должны отражать интересы большинства украинских граждан и формировать органы государственной власти. Особенность политического развития современной украинской нации заключается в том, что оба фундаментальных процесса – построение демократического государства и развитие гражданского общества – приходится осуществлять одновременно и в очень сжатый исторический период.

Главным индикатором этих процессов являются выборы, способствующие структуризации социальных интересов и политических взглядов избирателей, их выражению на местном и общенациональном уровнях, организации социально-политических сил по выдвижению депутатов в представительные учреждения.

В данном бюллетене размещены материалы, посвященные различным аспектам парламентских выборов 2002 года как механизма демократического обновления власти и формирования гражданского общества. Подведение итогов выборов – 2002 на Днепропетровщине; уровень политической активности граждан во время голосования; прозрачность проведения избирательной кампании в Днепропетровском регионе; использование административного ресурса во время избирательной кампании; ход избирательного процесса на Днепропетровщине; особенности проведения избирательных кампаний партиями и избирательными блоками на парламентских выборах 2002 года; перспективы развития региональных партийных организаций после проведения выборов; влияние парламентских выборов на процесс структуризации украинского общества – вот спектр проблем, которые затрагиваются в настоящем издании.

**Результати парламентських виборів 2002 г. в Дніпропетровській області
по многомандатному виборчому округу**

Загальна кількість виборців:		2 824 454	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		1 846 270 (65,36%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		1 843 275 (65,26%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		61 741 (2,19%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		59 812 (2,12%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	587 386	31,86
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	176 691	9,58
3	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	86 253	4,67
4	Виборчий блок політичних партій "За Сди́ну Україну!"	210 772	11,43
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	117 072	6,35
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	84 536	4,58
7	Соціалістична партія України	81 583	4,42
8	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	79 695	4,32
9	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	51 953	2,81
10	Політична партія "Яблуко"	31 242	1,69
11	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	23 217	1,25
12	Партія Зелених України	31 449	1,70
13	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	13 876	0,75
14	Комуністична партія України (оновлена)	30 027	1,62
15	Партія "Нова генерація України"	23 196	1,25
16	Партія реабілітації тяжкохворих України	8 231	0,44
17	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	9 338	0,50
18	Комуністична партія робітників і селян	10 842	0,58
19	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	14 197	0,77
20	Соціал-демократична партія України	8 140	0,44
21	Виборчий блок політичних партій "Сдність"	7 425	0,40
22	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	4 510	0,24
23	Українська політична партія "Християнський рух"	3 653	0,19
24	Всеукраїнська партія трудящих	5 716	0,31
25	Селянська партія України	7 511	0,40
26	Народна партія вкладників та соціального захисту	2 569	0,13
27	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	2 442	0,13
28	Українська морська партія	1 434	0,07
29	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	1 980	0,10
30	Всеукраїнська партія "Нова сила"	2 239	0,12
31	Ліберальна партія України (оновлена)	739	0,04
32	Українська Національна Асамблея	902	0,04
33	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	906	0,04

Виборчий округ №24

Загальна кількість виборців:		191 340	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		108 425 (56.66%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		108 093 (56.49%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		4 090 (3.78%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		5 134 (4.74%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	31 829	29.44
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	9 798	9.06
3	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	9 158	8.47
4	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	9 032	8.35
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	6 511	6.02
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	4 831	4.46
7	Соціалістична партія України	3 998	3.69
8	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	3 685	3.40
9	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 257	3.01
10	Політична партія "Яблуко"	2 713	2.50
11	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	2 475	2.28
12	Партія Зелених України	2 141	1.98
13	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	1 590	1.47
14	Комуністична партія України (оновлена)	1 413	1.30
15	Партія "Нова генерація України"	1 140	1.05
16	Партія реабілітації тяжкохворих України	654	0.60
17	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	578	0.53
18	Комуністична партія робітників і селян	559	0.51
19	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	500	0.46
20	Соціал-демократична партія України	467	0.43
21	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	416	0.38
22	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	350	0.32
23	Українська політична партія "Християнський рух"	314	0.29
24	Всеукраїнська партія трудящих	294	0.27
25	Селянська партія України	263	0.24
26	Народна партія вкладників та соціального захисту	252	0.23
27	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	198	0.18
28	Українська морська партія	110	0.10
29	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	85	0.07
30	Всеукраїнська партія "Нова сила"	81	0.07
31	Ліберальна партія України (оновлена)	69	0.06
32	Українська Національна Асамблея	60	0.05
33	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	48	0.04

Виборчий округ № 25

Загальна кількість виборців:		146 463	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		89 561 (61.14%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		89 495 (61.10%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		2 722 (3.04%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		3 437 (3.84%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	20 284	22.66
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	9 951	11.11
3	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	9 520	10.63
4	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	8 100	9.05
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	7 750	8.65
6	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	4 168	4.65
7	Соціалістична партія України	3 424	3.82
8	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	3 387	3.78
9	Політична партія "Яблуко"	2 693	3.00
10	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 224	2.48
11	Партія Зелених України	1 965	2.19
12	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	1 884	2.10
13	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	1 524	1.70
14	Партія "Нова генерація України"	1 110	1.24
15	Комуністична партія України (оновлена)	1 032	1.15
16	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	632	0.70
17	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	438	0.48
18	Партія реабілітації тяжкохворих України	436	0.48
19	Соціал-демократична партія України	414	0.46
20	Комуністична партія робітників і селян	384	0.42
21	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	339	0.37
22	Селянська партія України	282	0.31
23	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	260	0.29
24	Всеукраїнська партія трудящих	215	0.24
25	Народна партія вкладників та соціального захисту	165	0.18
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	154	0.17
27	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	135	0.15
28	Всеукраїнська партія "Нова сила"	115	0.12
29	Українська політична партія "Християнський рух"	109	0.12
30	Українська морська партія	103	0.11
31	Українська Національна Асамблея	69	0.07
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	44	0.04
33	Ліберальна партія України (оновлена)	26	0.02

Виборчий округ № 26

Загальна кількість виборців:		172 105	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		101 944 (59.23%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		101 804 (59.15%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		3 778 (3.71%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		4 214 (4.13%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	32 571	31.99
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	9 617	9.44
3	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	9 304	9.13
4	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	8 166	8.02
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	5 457	5.36
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	4 440	4.36
7	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 118	3.06
8	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	2 883	2.83
9	Соціалістична партія України	2 428	2.38
10	Партія Зелених України	2 283	2.24
11	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	2 275	2.23
12	Політична партія "Яблуко"	2 120	2.08
13	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	1 579	1.55
14	Комуністична партія України (оновлена)	1 505	1.47
15	Партія "Нова генерація України"	1 022	1.00
16	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	735	0.72
17	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	666	0.65
18	Партія реабілітації тяжкохворих України	663	0.65
19	Соціал-демократична партія України	464	0.45
20	Комуністична партія робітників і селян	457	0.44
21	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	438	0.43
22	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	269	0.26
23	Селянська партія України	239	0.23
24	Всеукраїнська партія трудящих	223	0.21
25	Українська політична партія "Християнський рух"	204	0.20
26	Народна партія вкладників та соціального захисту	166	0.16
27	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	133	0.13
28	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	86	0.08
29	Всеукраїнська партія "Нова сила"	83	0.08
30	Українська морська партія	74	0.07
31	Українська Національна Асамблея	67	0.06
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнаціонального порозуміння "Новий Світ"	54	0.05
33	Ліберальна партія України (оновлена)	23	0.02

Виборчий округ № 27

Загальна кількість виборців:		169 552	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		96 519 (56.92%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		96 255 (56.77%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		4 465 (4.63%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		4 515 (4.69%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	25 779	26.78
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	10 028	10.41
3	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	8 417	8.74
4	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	7 306	7.59
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	6 481	6.73
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вігрєнко"	5 336	5.54
7	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	3 045	3.16
8	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 977	3.09
9	Соціалістична партія України	2 851	2.96
10	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	2 341	2.43
11	Політична партія "Яблуко"	2 286	2.37
12	Партія Зелених України	2 024	2.10
13	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	1 416	1.47
14	Партія "Нова генерація України"	1 174	1.21
15	Комуністична партія України (оновлена)	1 060	1.10
16	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	678	0.70
17	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	581	0.60
18	Партія реабілітації тяжкохворих України	483	0.50
19	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	472	0.49
20	Соціал-демократична партія України	472	0.49
21	Комуністична партія робітників і селян	429	0.44
22	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	397	0.41
23	Всеукраїнська партія трудящих	229	0.23
24	Селянська партія України	215	0.22
25	Народна партія вкладників та соціального захисту	168	0.17
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	138	0.14
27	Всеукраїнська партія "Нова сила"	119	0.12
28	Українська політична партія "Християнський рух"	117	0.12
29	Українська морська партія	69	0.07
30	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	63	0.06
31	Українська Національна Асамблея	58	0.06
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	42	0.04
33	Ліберальна партія України (оновлена)	24	0.02

Виборчий округ № 28

Загальна кількість виборців:		172 891	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		100 008 (57.84%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		99 819 (57.73%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		4 081 (4.08%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		3 983 (3.99%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	28 106	28.15
2	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	12 724	12.74
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	9 780	9.79
4	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	6 751	6.76
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	5 949	5.95
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	4 126	4.13
7	Соціалістична партія України	3 294	3.29
8	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 000	3.00
9	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	2 977	2.98
10	Політична партія "Яблуко"	2 294	2.29
11	Партія Зелених України	2 007	2.01
12	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	1 952	1.95
13	Комуністична партія України (оновлена)	1 544	1.54
14	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	1 269	1.27
15	Партія "Нова генерація України"	1 138	1.14
16	Комуністична партія робітників і селян	681	0.68
17	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	645	0.64
18	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	569	0.57
19	Партія реабілітації тяжкохворих України	511	0.51
20	Соціал-демократична партія України	462	0.46
21	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	323	0.32
22	Виборчий блок політичних партій "Єдиність"	275	0.27
23	Всеукраїнська партія трудящих	249	0.24
24	Селянська партія України	217	0.21
25	Народна партія вкладників та соціального захисту	173	0.17
26	Українська політична партія "Християнський рух"	162	0.16
27	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	133	0.13
28	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	121	0.12
29	Всеукраїнська партія "Нова сила"	96	0.09
30	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	92	0.09
31	Українська морська партія	52	0.05
32	Українська Національна Асамблея	48	0.04
33	Ліберальна партія України (оновлена)	35	0.03

Виборчий округ № 29

Загальна кількість виборців:		153 914	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		105 499 (68.54%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		105 358 (68.45%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		2 898 (2.75%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		3 673 (3.48%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	30 504	28.95
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	11 824	11.22
3	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	9 864	9.36
4	Соціалістична партія України	8 418	7.98
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	6 410	6.08
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	6 046	5.73
7	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	3 362	3.19
8	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	3 011	2.85
9	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 846	2.70
10	Комуністична партія України (оновлена)	2 444	2.31
11	Партія Зелених України	1 993	1.89
12	Політична партія "Яблуко"	1 928	1.82
13	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	1 613	1.53
14	Партія "Нова генерація України"	1 424	1.35
15	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	967	0.91
16	Партія реабілітації тяжкохворих України	819	0.77
17	Комуністична партія робітників і селян	754	0.71
18	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	724	0.68
19	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	671	0.63
20	Соціал-демократична партія України	650	0.61
21	Всеукраїнська партія трудящих	469	0.44
22	Селянська партія України	404	0.38
23	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	366	0.34
24	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	338	0.32
25	Всеукраїнська партія "Нова сила"	183	0.17
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	172	0.16
27	Народна партія вкладників та соціального захисту	159	0.15
28	Українська політична партія "Християнський рух"	132	0.12
29	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнаціонального порозуміння "Новий Світ"	75	0.07
30	Українська морська партія	70	0.06
31	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	65	0.06
32	Українська Національна Асамблея	43	0.04
33	Ліберальна партія України (оновлена)	39	0.03

Виборчий округ № 30

Загальна кількість виборців:		159 052	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		102 447 (64.41%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		102 099 (64.19%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		3 448 (3.37%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		3 273 (3.20%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	31 618	30.96
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	12 292	12.03
3	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	8 773	8.59
4	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	7 723	7.56
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	7 201	7.05
6	Соціалістична партія України	3 783	3.70
7	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	3 662	3.58
8	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	3 158	3.09
9	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 463	2.41
10	Комуністична партія України (оновлена)	2 158	2.11
11	Політична партія "Яблуко"	1 994	1.95
12	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	1 601	1.56
13	Партія Зелених України	1 583	1.55
14	Партія "Нова генерація України"	1 228	1.20
15	Партія реабілітації тяжкохворих України	930	0.91
16	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	711	0.69
17	Комуністична партія робітників і селян	662	0.64
18	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	563	0.55
19	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	547	0.53
20	Соціал-демократична партія України	482	0.47
21	Виборчий блок політичних партій "Сдність"	377	0.36
22	Всеукраїнська партія трудящих	374	0.36
23	Селянська партія України	372	0.36
24	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	331	0.32
25	Українська політична партія "Християнський рух"	153	0.14
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	131	0.12
27	Народна партія вкладників та соціального захисту	130	0.12
28	Всеукраїнська партія "Нова сила"	107	0.10
29	Українська морська партія	73	0.07
30	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	59	0.05
31	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	47	0.04
32	Ліберальна партія України (оновлена)	46	0.04
33	Українська Національна Асамблея	46	0.04

Виборчий округ № 31

Загальна кількість виборців:		168 560	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		98 935 (58.69%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		98 753 (58.58%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		3 062 (3.10%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		4 317 (4.37%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	34 459	34.89
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	9 011	9.12
3	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	7 339	7.43
4	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	7 116	7.20
5	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	6 333	6.41
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вігрєнко"	6 079	6.15
7	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 453	3.49
8	Політична партія "Яблуко"	2 808	2.84

9	Соціалістична партія України	1 941	1.96
10	Партія Зелених України	1 913	1.93
11	Партія "Нова генерація України"	1 689	1.71
12	Комуністична партія України (оновлена)	1 471	1.48
13	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	1 187	1.20
14	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	835	0.84
15	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	646	0.65
16	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	602	0.60
17	Виборчий блок політичних партій "Сдність"	591	0.59
18	Комуністична партія робітників і селян	569	0.57
19	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	511	0.51
20	Українська політична партія "Християнський рух"	491	0.49
21	Соціал-демократична партія України	459	0.46
22	Селянська партія України	410	0.41
23	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	302	0.30
24	Всеукраїнська партія трудящих	297	0.30
25	Партія реабілітації тяжкохворих України	247	0.25
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	125	0.12
27	Народна партія вкладників та соціального захисту	106	0.10
28	Українська морська партія	91	0.09
29	Всеукраїнська партія "Нова сила"	87	0.08
30	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	62	0.06
31	Українська Національна Асамблея	59	0.05
32	Ліберальна партія України (оновлена)	44	0.04
33	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	41	0.04

Виборчий округ № 32

Загальна кількість виборців:	156 929
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:	98 930 (63.04%)
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:	98 841 (62.98%)
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:	3 168 (3.20%)
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:	3 083 (3.11%)

№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	37 536	37.97
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	10 007	10.12
3	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	8 746	8.84
4	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	6 497	6.57
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	6 208	6.28
6	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	5 678	5.74
7	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 702	2.73
8	Соціалістична партія України	2 056	2.08
9	Політична партія "Яблуко"	1 839	1.86

10	Партія Зелених України	1 700	1.71
11	Партія "Нова генерація України"	1 514	1.53
12	Комуністична партія України (оновлена)	1 398	1.41
13	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	1 104	1.11
14	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	626	0.63
15	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	531	0.53
16	Українська політична партія "Християнський рух"	518	0.52
17	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	511	0.51
18	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	505	0.51
19	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	484	0.48
20	Комуністична партія робітників і селян	464	0.46
21	Соціал-демократична партія України	376	0.38
22	Селянська партія України	301	0.30
23	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	285	0.28
24	Всеукраїнська партія трудящих	218	0.22
25	Партія реабілітації тяжкохворих України	182	0.18
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	136	0.13
27	Українська морська партія	117	0.11
28	Народна партія вкладників та соціального захисту	108	0.10
29	Всеукраїнська партія "Нова сила"	65	0.06
30	Українська Національна Асамблея	53	0.05
31	Ліберальна партія України (оновлена)	44	0.04
32	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	43	0.04
33	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнаціонального порозуміння "Новий Світ"	38	0.03

Виборчий округ № 33

Загальна кількість виборців: 167 056
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені: 112 476 (67.32%)
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні: 112 339 (67.24%)
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними: 3 457 (3.07%)
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій: 4 242 (3.77%)

№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	42 208	37.57
2	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	11 364	10.11
3	Виборчий блок політичних партій "За Сдину Україну!"	10 218	9.09
4	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	7 349	6.54
5	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	6 047	5.38
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	5 767	5.13
7	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 824	2.51
8	Партія Зелених України	2 314	2.05
9	Соціалістична партія України	2 104	1.87
10	Партія "Нова генерація України"	1 955	1.74
11	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	1 951	1.73

12	Політична партія "Яблуко"	1 810	1.61
13	Комуністична партія України (оновлена)	1 683	1.49
14	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	922	0.82
15	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	866	0.77
16	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	696	0.61
17	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	586	0.52
18	Комуністична партія робітників і селян	580	0.51
19	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	564	0.50
20	Соціал-демократична партія України	519	0.46
21	Селянська партія України	427	0.38
22	Українська політична партія "Християнський рух"	381	0.33
23	Партія реабілітації тяжкохворих України	303	0.26
24	Всеукраїнська партія трудящих	270	0.24
25	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	262	0.23
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	172	0.15
27	Народна партія вкладників та соціального захисту	118	0.10
28	Українська морська партія	106	0.09
29	Всеукраїнська партія "Нова сила"	70	0.06
30	Українська Національна Асамблея	66	0.05
31	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	60	0.05
32	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	55	0.04
33	Ліберальна партія України (оновлена)	23	0.02

Виборчий округ № 34

Загальна кількість виборців:		151 374	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		105 842 (69.92%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		105 711 (69.83%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		2 649 (2.50%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		3 240 (3.06%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	41 127	38.90
2	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	12 694	12.00
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	11 327	10.71
4	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	5 854	5.53
5	Соціалістична партія України	5 238	4.95
6	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	4 054	3.83
7	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вігрєнко"	3 571	3.37
8	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	3 122	2.95
9	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 148	2.03
10	Партія "Нова генерація України"	1 423	1.34
11	Комуністична партія України (оновлена)	1 264	1.19
12	Політична партія "Яблуко"	1 250	1.18
13	Партія Зелених України	1 019	0.96
14	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	819	0.77
15	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	796	0.75
16	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	547	0.51
17	Партія реабілітації тяжкохворих України	456	0.43
18	Соціал-демократична партія України	445	0.42
19	Комуністична партія робітників і селян	402	0.38
20	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	350	0.33
21	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	337	0.31
22	Селянська партія України	328	0.31
23	Всеукраїнська партія трудящих	296	0.28
24	Українська політична партія "Християнський рух"	203	0.19
25	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	198	0.18
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	104	0.09
27	Українська морська партія	103	0.09
28	Всеукраїнська партія "Нова сила"	89	0.08
29	Українська Національна Асамблея	77	0.07
30	Народна партія вкладників та соціального захисту	66	0.06
31	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	58	0.05
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	30	0.02
33	Ліберальна партія України (оновлена)	27	0.02

Виборчий округ № 35

Загальна кількість виборців:		164 128	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		110 507 (67.32%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		110 231 (67.16%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		3 192 (2.89%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		2 871 (2.60%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	30 256	27.44
2	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	19 041	17.27
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	7 927	7.19
4	Соціалістична партія України	7 197	6.52
5	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	7 195	6.52
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	5 313	4.81
7	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	3 975	3.60
8	Партія Зелених України	3 390	3.07

9	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 280	2.97
10	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	3 049	2.76
11	Комуністична партія України (оновлена)	2 249	2.04
12	Політична партія "Яблуко"	2 051	1.86
13	Партія "Нова генерація України"	2 011	1.82
14	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусю, Росію)	1 226	1.11
15	Партія реабілітації тяжкохворих України	987	0.89
16	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	799	0.72
17	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	730	0.66
18	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	567	0.51
19	Всеукраїнська партія трудящих	559	0.50
20	Комуністична партія робітників і селян	522	0.47
21	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	434	0.39
22	Соціал-демократична партія України	277	0.25
23	Селянська партія України	211	0.19
24	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	190	0.17
25	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	139	0.12
26	Народна партія вкладників та соціального захисту	129	0.11
27	Українська політична партія "Християнський рух"	109	0.09
28	Українська морська партія	97	0.08
29	Всеукраїнська партія "Нова сила"	90	0.08
30	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	62	0.05
31	Українська Національна Асамблея	50	0.04
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	36	0.03
33	Ліберальна партія України (оновлена)	20	0.01

Виборчий округ № 36

Загальна кількість виборців: 169 981
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені: 120 627 (70.96%)
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні: 120 344 (70.79%)
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними: 3 381 (2.80%)
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій: 3 160 (2.62%)

№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	29 907	24.85
2	Комуністична партія України	29 181	24.24
3	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	18 575	15.43
4	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	6 734	5.59
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	5 255	4.36
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	4 323	3.59
7	Соціалістична партія України	3 548	2.94
8	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	2 745	2.28
9	Комуністична партія України (оновлена)	2 117	1.75
10	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого	1 861	1.54

	Покоління"		
11	Партія Зелених України	1 126	0.93
12	Партія "Нова генерація України"	1 099	0.91
13	Політична партія "Яблуко"	971	0.80
14	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	945	0.78
15	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	814	0.67
16	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	729	0.60
17	Комуністична партія робітників і селян	580	0.48
18	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	559	0.46
19	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	445	0.36
20	Селянська партія України	379	0.31
21	Соціал-демократична партія України	348	0.28
22	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	276	0.22
23	Всеукраїнська партія трудящих	270	0.22
24	Партія реабілітації тяжкохворих України	258	0.21
25	Всеукраїнська партія "Нова сила"	164	0.13
26	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	146	0.12
27	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	106	0.08
28	Українська політична партія "Християнський рух"	100	0.08
29	Українська морська партія	65	0.05
30	Народна партія вкладників та соціального захисту	64	0.05
31	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнаціонального порозуміння "Новий Світ"	43	0.03
32	Українська Національна Асамблея	40	0.03
33	Ліберальна партія України (оновлена)	30	0.02

Виборчий округ № 37

Загальна кількість виборців:		158 265	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		112 099 (70.82%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		112 009 (70.77%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		3 916 (3.49%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		2 813 (2.51%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	43 027	38.41
2	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	11 894	10.61
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	11 326	10.11
4	Соціалістична партія України	6 721	6.00
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	5 870	5.24
6	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	4 528	4.04
7	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	4 073	3.63
8	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	2 390	2.13
9	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	2 340	2.08
10	Комуністична партія України (оновлена)	1 869	1.66
11	Партія "Нова генерація України"	1 568	1.39
12	Партія Зелених України	1 525	1.36
13	Політична партія "Яблуко"	888	0.79
14	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	832	0.74
15	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	804	0.71
16	Комуністична партія робітників і селян	786	0.70
17	Селянська партія України	783	0.69
18	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	649	0.57
19	Соціал-демократична партія України	630	0.56
20	Всеукраїнська партія трудящих	451	0.40
21	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	380	0.33
22	Народна партія вкладників та соціального захисту	356	0.31
23	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	323	0.28
24	Українська політична партія "Християнський рух"	225	0.20
25	Партія реабілітації тяжкохворих України	219	0.19
26	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	188	0.16
27	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	172	0.15
28	Всеукраїнська партія "Нова сила"	133	0.11
29	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	83	0.07
30	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	82	0.07
31	Українська морська партія	75	0.06
32	Ліберальна партія України (оновлена)	49	0.04
33	Українська Національна Асамблея	41	0.03

Виборчий округ № 38

Загальна кількість виборців:		168 601	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		120 014 (71.18%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		119 874 (71.09%)	
Кількість виборців бюлетенів, визнаних недійсними:		4 247 (3.54%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		2 739 (2.28%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	42 143	35.15
2	Виборчий блок політичних партій "За Сдину Україну!"	17 160	14.31
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	14 463	12.06
4	Соціалістична партія України	5 695	4.75
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	4 816	4.01
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	4 104	3.42
7	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	3 871	3.22
8	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 456	2.88
9	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	2 511	2.09
10	Комуністична партія України (оновлена)	2 131	1.77
11	Партія Зелених України	1 794	1.49
12	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	1 406	1.17
13	Політична партія "Яблуко"	1 290	1.07
14	Партія "Нова генерація України"	1 259	1.05
15	Селянська партія України	1 247	1.04
16	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	806	0.67
17	Комуністична партія робітників і селян	781	0.65
18	Соціал-демократична партія України	656	0.54
19	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	583	0.48
20	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	454	0.37
21	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	428	0.35
22	Партія реабілітації тяжкохворих України	404	0.33
23	Всеукраїнська партія трудящих	384	0.32
24	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	252	0.21
25	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	166	0.13
26	Українська політична партія "Християнський рух"	141	0.11
27	Народна партія вкладників та соціального захисту	132	0.11
28	Всеукраїнська партія "Нова сила"	104	0.08
29	Українська морська партія	74	0.06
30	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	53	0.04
31	Українська Національна Асамблея	46	0.03
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	40	0.03
33	Ліберальна партія України (оновлена)	38	0.03

Виборчий округ № 39

Загальна кількість виборців:		178 792	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		139 278 (77.89%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		139 173 (77.84%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		4 268 (3.06%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		2 313 (1.66%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	45 902	32.98
2	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	30 232	21.72
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	10 532	7.56
4	Соціалістична партія України	10 238	7.35
5	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	6 061	4.35
6	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	4 243	3.04
7	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	3 903	2.80
8	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 404	2.44
9	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	2 480	1.78
10	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	2 269	1.63
11	Комуністична партія України (оновлена)	2 083	1.49
12	Партія Зелених України	1 308	0.93
13	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	1 303	0.93
14	Партія "Нова генерація України"	1 240	0.89
15	Комуністична партія робітників і селян	1 210	0.86
16	Політична партія "Яблуко"	1 144	0.82
17	Селянська партія України	817	0.58
18	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	553	0.39
19	Соціал-демократична партія України	544	0.39
20	Всеукраїнська партія "Нова сила"	538	0.38
21	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	452	0.32
22	Всеукраїнська партія трудящих	438	0.31
23	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	415	0.29
24	Партія реабілітації тяжкохворих України	216	0.15
25	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	179	0.12
26	Ліберальна партія України (оновлена)	164	0.11
27	Народна партія вкладників та соціального захисту	163	0.11
28	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	129	0.09
29	Українська політична партія "Християнський рух"	129	0.09
30	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	111	0.07
31	Українська морська партія	93	0.06
32	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	61	0.04
33	Українська Національна Асамблея	38	0.02

Виборчий округ № 40

Загальна кількість виборців:		175 451	
Кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені:		123 159 (70.19%)	
Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні:		123 077 (70.14%)	
Кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними:		4 919 (3.99%)	
Кількість голосів виборців, які не підтримали виборчого списку жодної політичної партії, виборчого блоку партій:		2 805 (2.27%)	
№ п/п	Політичні партії, виборчі блоки партій	Кількість голосів, поданих за кожен список кандидатів у народні депутати	Відсоток голосів
1	Комуністична партія України	40 856	33.19
2	Виборчий блок політичних партій "За Єдину Україну!"	20 419	16.59
3	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	10 710	8.70
4	Соціалістична партія України	8 649	7.02
5	Виборчий блок політичних партій "Блок Віктора Ющенка "Наша Україна"	6 345	5.15
6	Виборчий блок політичних партій "Команда Озимого Покоління"	4 207	3.41
7	Виборчий блок політичних партій "Блок Наталії Вітренко"	4 010	3.25
8	"Жінки за майбутнє" всеукраїнське політичне об'єднання	3 528	2.86
9	Виборчий блок політичних партій "Виборчий блок Юлії Тимошенко"	3 277	2.66
10	Комуністична партія України (оновлена)	2 606	2.11
11	Партія Зелених України	1 364	1.10
12	Партія "Нова генерація України"	1 202	0.97
13	Політична партія "Яблуко"	1 163	0.94
14	Комуністична партія робітників і селян	1 022	0.83
15	Виборчий блок політичних партій "ЗУБР" (За Україну, Білорусію, Росію)	965	0.78
16	Виборчий блок політичних партій "Демократична партія України – партія "Демократичний союз"	922	0.74
17	Селянська партія України	616	0.50
18	Всеукраїнська партія трудящих	480	0.38
19	Соціал-демократична партія України	475	0.38
20	Партія реабілітації тяжкохворих України	463	0.37
21	Виборчий блок політичних партій "Руський блок"	349	0.28
22	Політична партія "Всеукраїнське Об'єднання Християн"	343	0.27
23	Виборчий блок політичних партій "Єдність"	290	0.23
24	Виборчий блок політичних партій "Народний Рух України"	240	0.19
25	Українська політична партія "Християнський рух"	165	0.13
26	Виборчий блок політичних партій "Проти всіх"	134	0.10
27	Партія Всеукраїнського об'єднання лівих "Справедливість"	123	0.09
28	Всеукраїнська партія "Нова сила"	115	0.09
29	Народна партія вкладників та соціального захисту	114	0.09
30	Українська морська партія	62	0.05
31	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнародного порозуміння "Новий Світ"	60	0.04
32	Українська Національна Асамблея	41	0.03
33	Ліберальна партія України (оновлена)	38	0.03

Є.І.Бородін,

**аналітик ДЦСД,
заступник директора
Дніпропетровського філіалу
Академії державного управління
при Президентіві України,
кандидат історичних наук**

Вступне слово

Вибори 2002 року могли б стати для українських політичних партій суто пропорційними, проте вони зберегли право партій висувати своїх кандидатів и в одномандатних виборчих округах..

Ми знаємо, що політичні партії України досягли великого успіху з точки зору законодавчого закріплення права широкої участі в діяльності виборчих комісій. Ми знаємо, що політичні партії скористалися можливістю висунення своїх кандидатів як за списками, так і за мажоритарною системою, активно підтримували та пропагували їх. Ми знаємо, що ті шість політичних партій та виборчих блоків партій, які в результаті виборів отримали право посісти своє місце у новому парламенті, все більше наближають нас до тих країн, де партійна система виборів є провідною, де належність до будь-якої партії є обов'язковою умовою для того, щоб увійти до її партійного списку.

Сьогодні питання партійного розвитку є дуже актуальним та дискусійним. І якщо, скажімо, під час виборів 1994 року хтось міг казати про необхідність вирішення питання за якою системою (мажоритарною чи пропорційною) повинні відбуватися вибори до Верховної Ради, міг звертатися до теми необхідності участі політичних партій у діяльності виборчкомів і т. ін., то на сьогоднішній день багатьох хвилює як зробити партії більш впливовими в українському суспільстві, як позбавитися тої проблеми, коли існують партії, які не виконують жодної з належних їм функцій.

Нагадаю, що під час парламентських виборів 2002 року на Дніпропетровщині вісім політичних партій подолали 4-відсотковий бар'єр. Сьогоднішній науково-практичний семінар ДЦСД присвячено розгляду таких проблем: як себе показали політичні партії на виборах 2002 року, якими є наслідки цих виборів для політичних партій, як представники політичних партій оцінюють проведення своїх виборчих кампаній, які кроки вони вважають доцільними в зміні нормативної законодавчої бази для подальшого розвитку партійної системи України, які напрямки діяльності вони вважають найбільш перспективними для партій протягом наступних років.

В.Е. Романов,
политолог, заместитель директора Днепропетровского филиала
Академии государственного управления при Президенте
Украины, профессор

Первые итоги выборов 2002

Деятельность наших партий, участвовавших в выборах и отстаивавших территориальные интересы Днепропетровского региона, я бы оценил как неудовлетворительную. Ибо в проходной части списков тех партий и блоков, которые сформировали новый парламент, сложилась следующая картина: в списке Коммунистической партии Украины Днепропетровскую область представляет лишь В.В. Борщевский (№35 в списке), в списках Блока Юлии Тимошенко – 2 человека (Ю. Тимошенко и А. Турчин), блок «За Единую Украину» - 4 человека. В списках СДПУ(о), СПУ и блока В. Ющенко «Наша Украина» - представителей нашего региона нет (во всяком случае среди тех, кто прошел по партийному списку).

Неужели Днепропетровская область превратилась в электоральное поле для других регионов? Неужели у нас настолько слабы региональные партийные структуры, что они оказываются не в состоянии поместить своих представителей в проходную часть списка? Давайте задумаемся над причинами такого положения дел. Мы привыкли о себе говорить, что Днепропетровск – столица не первая, но и не вторая...

Днепропетровская область является единственной областью в Украине, где 4% барьер преодолело 8 партий. В среднем, по Украине число победивших партий в каждой области не превышало пяти. С одной стороны, это свидетельствует о высоком уровне политической активности в регионе, с другой стороны (с точки зрения представительства днепропетровцев в Верховной Раде) – это тревожный фактор. На этих выборах мы столкнулись с достаточно сильными зачатками региональности. В ближайшие годы политическая регионализация Украины будет усиливаться. Поэтому сегодня необходимо думать не только о партийно-политическом спектре, но и о его региональном контексте.

В 2002 году с блеском провалились все технологические избирательные разработки. Избиратель действовал или осознанно, или вел себя маргинально. Так или иначе, но все проекты, которые делали ставку на налоги, финансовое влияние (наиболее дорогим стал проект «Команда озимого поколения») потерпели поражение. Это позитивная тенденция, свидетельствующая о процессе структуризации общества. Избиратель ждет ответа на конкретные социальные вопросы, наступает время партий, у которых есть своя программа, свой избиратель, свое электоральное поле.

Еще один показательный элемент – то, что эти выборы (я считаю их не последними) показали столкновение старых подходов, технологий и новых социальных, экономических, законодательных, идеологических реалий. Можно предположить, что подготовка к следующему туру выборов все-таки будет связана с формированием соответствующего законодательного поля, но я не думаю, что будут сделаны изменения в обратную сторону. Этого не допустит существующая сегодня власть.

Нужно отметить, что на фоне парламентских выборов полностью «утонули» выборы в местные органы власти. Оценка избирательной кампании на региональных выборах с точки зрения использованных ресурсов – как административных, так и финансовых (стоимость одного избирателя подскочила до отметки \$12) - говорит о том, что на местных выборах нас будет ждать немало неприятных сюрпризов.

Если оценивать выборы в целом, то можно сказать, что выборы состоялись. Необходимо привыкать к новому формату борьбы, новой расстановке политических сил, новым законодательным условиям выборов. Конечно, хотелось бы увидеть на следующих выборах сильные политические партии, так как на выборах 2002 года политические партии не обеспечили избирательные комиссии достаточным количеством подготовленных людей. Этот серьезный вопрос – вопрос ресурсов политических организаций – необходимо решить в ближайшее время. По моему мнению, урегулированию этой проблемы может помочь разведение во времени местных и парламентских выборов. Это будет способствовать установлению системного характера работы (а не раз в 4 года) региональных партийных структур.

**І.С. Красиков,
голова обласної організації
коаліції „Свобода вибору”**

Вибори-2002: криза політичного усвідомлення чи новий етап розвитку громадянського суспільства.

У поточному році країна пережила ще один передвиборчий марафон і у котре обрала «подальший шлях свого розвитку». Чим були ці вибори? Краєм національного розвитку, на що натякали більшість українських політиків, спонукаючи громадян свідомо робити свій вибір, оскільки від нього залежало майбутнє держави, чи спробою ще раз «протягнути» потрібну кількість особистостей до парламентських та місцевих портфелів? На це питання важко відповісти однозначно.

У будь-якому разі, більшість тих, хто прийшов на виборчі дільниці, свідомо робили свій вибір, але, як відомо, волевиявлення виборця є детермінованим різними факторами суспільного життя, і не в останнє тим інформаційним багажем, який він отримує під час передвиборчої кампанії.

Коаліція «Свобода вибору» є найбільшою в Україні парасольковою громадянською структурою, яка з 1993 року займається незалежним моніторингом виборчого процесу та захистом виборчих прав громадян. У період даної кампанії «Свобода вибору» зосередила свою увагу на моніторингу виборчих фондів, який проводився у рамках діяльності Всеукраїнського громадянського моніторингового комітету. Технологія моніторингу полягала у підрахунку кількості шпальт (для друкованих) та ефірного часу (для радіо та електроніки) ЗМІ, що виділяються для реклами тієї чи іншої політичної сили.

Хочеться зауважити - об'єктом моніторингу була тільки реклама у центральних та регіональних ЗМІ, але і з цього було зроблено чимало цікавих здобутків. Моніторингу піддавалася як пряма політична, так і соціально-політична реклама (типу «Рік соціал-демократії» чи «Зелений капітан»). Підрахунок коштів здійснювався згідно затверджених керівництвом відповідних ЗМІ прайс-листам на рекламні послуги. Ціни на політичну рекламу,

згідно чинного законодавства, не повинні були перевищувати ціни на аналогічну комерційну продукцію (Зауваж. авт.). Вже перші результати моніторингу висвітили цікаву картину. Тільки за перший місяць офіційної агітації політичні партії та блоки витратили на телевізійну рекламу майже 2,5 млн. доларів США. Декілька партій перевищили ліміт виборчого фонду, а абсолютним рекордсменом у цьому виявилася СДПУ(о), яка перевищила (тільки на телевізійній рекламі!) обсяг всього виборчого фонду майже у 3 рази. Про всі ці порушення Коаліція «Свобода вибору» повідомила ЦВК у вигляді заяви.

У Дніпропетровській області у рамках вищевказаного проекту проводився моніторинг таких ЗМІ, як «9 канал», «11 канал», «34 канал», «Днепровская правда», «Днепр вечерний», «Наше місто», «Лица», «Событие», «Вісті Придніпров'я», радио «Альфа», «Хит FM», «Русское радио» та інші. Крім цього, Коаліція у Дніпропетровській області зосереджувала свою увагу на політичній просвіті виборців, яка відбилася у комплексному проєкті «Захисти своє право на життя», моніторингу діяльності суб'єктів політичного (виборчого) процесу.

Щодо ходу передвиборчої кампанії. Як показали наші дослідження, низка людей, більшість яких, за попередніми результатами, є народними депутатами України від мажоритарних округів Дніпропетровщини, сформувалася ще задовго до виборів, і десь з листопада 2001 р. у середовищі владних структур велися переговори з приводу того, куди їх можна було б поставити з метою підготувати відповідний адмінресурс. Не здивувала ситуація на так званих «мертвих» округах (де старі форми адмінресурсу вже не спрацьовували - № 28, 40 та деякі інші), бо там, як ми й вважали, отримали перемогу кандидати, які не демонстрували свою приналежність до влади й отримували голоси виборців завдяки харизмі, отриманій на неполітичному ґрунті. Взагалі хочеться підкреслити, що передвиборча агітація з боку окремих суб'єктів виборчого процесу велася дуже безграмотно, як з юридичного, так і з політологічного боку. Деякі кандидати своїми діями більше допомагали своїм конкурентам, ніж собі. Наприклад, проти одного з кандидатів, який проходив по округу № 40, була розповсюджена листовка з принижаючими його особистість матеріалами, але цей

кандидат, зібравши цю «продукцію», розповсюдив її на території виправно-трудового закладу, де отримав більшість голосів виборців.

З боку окремих політичних сил та представників влади створювалися більш сприятливі умови для деяких суб'єктів виборчого процесу. І тому більшість політичних сил не мали можливості повноцінно донести свої ідеї до кожного виборця. Серед найбільш розповсюджених порушень, які мали місце упродовж передвиборчої кампанії, були як пряма агітація з боку представників влади (держслужбовців) та створення умов для того, щоб виборці окремих категорій йшли голосувати за потрібних кандидатів, так і розповсюдження агітаційних матеріалів у невстановлених місцях (у транспортних засобах, ще й без заключення будь-яких угод). Спостерігачі Коаліції реєстрували випадки провокацій з боку одних кандидатів в бік інших, незаконне зняття з реєстрації, розповсюдження неправильно з юридичного боку оформленої друкованої продукції. Більшість виборчих штабів кандидатів та партій чи блоків не пішло на контакт з нашим спостерігачами, чим завадило не просто об'єктивному аналізу виборів, але й, у певній мірі, руйнували зв'язок між окремими гілками громадського суспільства, завадили собі й донесенню своїх ідей до виборців. Ті кандидати і партії, які співпрацювали з нами, отримали ще один ресурс для спілкування з виборцями.

Щодо безпосередньо дня виборів. Взагалі в тому, що вибори були такими, якими вони були, не треба звинувачувати «простих бійців виборчого фронту». Багато у чому такими їх зробив Закон про вибори. Комісії, які були сформовані з людей без досвіду й які не змогли належним чином організувати процес голосування й попередити порушення, подвійне регулювання санкцій на порушення кримінальним та адміністративним законодавством, невідповідні спостерігачі від деяких політичних структур - усе це сприяло тим результатам, які є зараз. Коаліція «Свобода вибору» проводила відеомониторинг виборів майже на 200 дільницях по усій області. Найбільш типові порушення, які були виявлені під час цього моніторингу:

- а) заповнення бюлетенів не в кабінках для тайного голосування;
- б) агітація за кандидатів на виборчих дільницях;

- в) декілька людей радились у момент заповнення бюлетенів у кабінках для тайного голосування;
- г) намагання членів виборчих комісій направити виборців голосувати за потрібних кандидатів;
- д) окремі виборці прямо у кабінках для голосування (які були відкриті!) показували іншим, де треба ставити позначки в бюлетені (біля яких кандидатів);
- е) для тих, хто голосував за відкріпленнями, давали не 2, а більше бюлетенів для голосування, що було неправомірним;
- є) на деяких дільницях спостерігачів не допускали до дільниць, коли проходило відкриття сейфів та перевірка й опломбування урн (чи зробили це раніше);
- і) під час підрахунку голосів спостерігачів та довірених осіб на деяких дільницях не допускали вести спостереження за процесом підрахунку;
- ї) протоколи підрахунку голосів були з помилками;
- й) на деяких дільницях у м. Дніпродзержинську давали не всю кількість бюлетенів («забували» бюлетень по виборам міського голови);
- к) дані в протоколах на деяких дільницях не співпадали з данимим «основного» протоколу (який вивішувався безпосередньо на виборчій дільниці).

Голосування проводилося в обмежений час. Коли зранку велика кількість виборців нахлинула на виборчі дільниці й заповнила їх, члени комісій не мали змоги їх відсторонити чи правильно розмістити; спостерігачі не мали змоги слідувати за кабінками та урнами, а також за роздаванням бюлетенів - в цей час в більшості округів й мали місце так звані «вкидування» до урн, завищення чи заниження кількості виборців у протоколах виборчих комісій.

Такими були вибори на Дніпропетровщині. Вони вказали на старі й нові помилки, як законодавчого, так й технічного рівня, але вказувати на те, що волевиявлення виборців є відображенням політичних настроїв всього населення, на наш погляд, ще рано.

**С.В. Лященко,
руководитель областной организации
Комитета избирателей Украины**

Прозрачные выборы – 2002.

Не смотря на то, что некоторые политические силы (например «Яблоко», ПЗУ и, конечно, традиционно - Компартия) полагают, что исход выборов был предрешен заранее, утверждение того, что парламентские выборы – 2002 прошли демократично отрицать тяжело. В первую очередь, потому, что впервые, после 1994 года была достигнута максимальная прозрачность и честность избирательного процесса. Последние, в итоге, обеспечили такие результаты выборов, которые наиболее соответствовали реальному народному волеизъявлению. Каким же образом это было достигнуто? За счет чего?

Решающую роль в незаангажированности теперь уже прошедших выборов сыграл новый Закон «О выборах народных депутатов Украины». Он дал право партиям самим формировать избирательные комиссии и тем самым защищать свою позицию в органе, который непосредственно организовывал и контролировал избирательный процесс. Однако в то же время, этот же нормативно-правовой документ предусмотрел ответственность вплоть до снятия с регистрации за нарушение некоторых пунктов законодательства, а также предполагал криминальную ответственность для тех членов избирательных комиссий и чиновников, которые решили отойти от буквы закона. Это остудило пыл некоторых особо ярых властных мужей и ограничило использование пресловутого админресурса.

Еще одним фактором, который повлиял на открытость и прозрачность избирательного процесса, стало огромное количество представителей средств массовой информации, разного рода наблюдателей и доверенных лиц. Без преувеличения можно сказать, что фактически каждый избирательный участок находился под «не дремлющим оком» этих лиц. По некоторым данным, в среднем на каждом участке их общее число доходило до 8-10 человек. Например, только в Днепропетровской области 31 марта областная организация Комитета избирателей Украины выставила

на участки более полутора тысяч наблюдателей и около сорока мобильных групп с международными наблюдателями. Кроме того, тот же КИУ, за время предвыборного марафона для разных политических партий и кандидатов подготовил в общей сложности более трех тысяч специалистов.

К тому же, необходимо отметить, что именно на этих выборах развернулась доселе невиданная конкуренция между кандидатами по мажоритарным округам. Только во все той же Днепропетровской области одних так называемых «горячих точек» – округов, где предполагалась жесткая и бескомпромиссная борьба между претендентами на всенародную любовь, – насчитывалось около семи. А ведь кроме этого не менее «кровавая» война шла за мандаты в областных, городских и районных советах. Этим и можно объяснить большое количество наблюдателей. Вывод напрашивается сам собой, – ежели кто-то недобросовестный и пытался что-то где-то сфальсифицировать, то это вряд ли удалось.

В то же время необходимо отметить, что с другой стороны, проведение выборов разного уровня в один день солидно утяжелило избирательный процесс. Необходимость заполнения шести бюллетеней вместо двух, создала огромные очереди на избирательных участках, в которых многие так и не достаивали до «победного» конца. Та же тяжелая атмосфера в помещениях привела к тому, что многие из тех 70-ти процентов избирателей, пришедших на участки, достояли в очереди, однако либо неправильно заполнили бюллетень, либо унесли его вообще.

С другой стороны, умноженное на шесть количество бюллетеней серьезно затянуло подсчет голосов и заставило членов участковых комиссий концентрироваться не на самом подсчете голосов, как на том, чтобы не перепутать бюллетени. В итоге, в окружные комиссии протоколы начали попадать только под утро, да и то, многие из них приходилось переписывать.

Нельзя сказать, что выборы 2002 прошли без каких-то нарушений или отступлений от избирательного закона. Однако, необходимо отметить, что большинство из них было связано с умышленным отступлением участковых комиссий от норм законодательства для облегчения технологии выборов, и потому не оказало существенного влияния на результат выборов. И слава

Борь!

Влияние парламентских выборов 2002 года на развитие партийной системы Украины.

Формирование партийной системы является важным элементом развития политического процесса. Такие понятия, как многопартийность и партийная система не тождественны друг другу. Само наличие многочисленных партий является необходимым, но все же недостаточным условием создания и функционирования партийной системы. Согласно существующим определениям, многопартийность - это количество, характер и взаимоотношения в стране партий, а также условия их деятельности. Партийная же система возникает при условии определенной социальной стратификации общества, при четком регулировании политической жизни, существовании гражданского общества, когда совокупность партий способна легитимно обеспечить собственно реальное участие в управлении государственными делами (участие в формировании правительства, в законодательных и исполнительных органах власти, влияние на деятельность правительства и государственные органы, на принятие ими решений).

В Украине к настоящему времени сложилась довольно своеобразная система политических партий, которую отличает наличие большого числа партий во всех частях политического спектра, сильное дробление партий исходя из личностных, региональных, финансово - экономических и других факторов, беспрецедентное число парламентских фракций и депутатских групп для современной демократической республики. Эта система отличается неустойчивостью положения большинства ее составляющих, которые находятся в состоянии "броуновского движения" постоянно распадаясь, объединяясь, преобразовываясь и т. д. В настоящее время в Министерстве юстиции Украины зарегистрировано около 130 политических партий. Между тем в выборах-2002 принимали участие 63: 21 — самостоятельно и 42 — в составе 12 блоков. Еще нескольким Центризбирком отказал в регистрации. Интересно, что желание участвовать в парламентских выборах 1998 года выразили 25 партий и 9 блоков, в состав которых входили еще 19 партий. Однако по состоянию на 1 января 1998 года Минюстом было зарегистрировано всего 53 политических партии. То есть, четыре года назад бороться за представительство в высшем законодательном органе страны

готово было подавляющее большинство существовавших на то время политических структур. Тогда, как сейчас — меньше половины. Поэтому беглый взгляд на прошедшие выборы, с точки зрения их влияния на отечественную партийную систему, может оказаться небезынтересным.

Прежде всего, необходимо отметить, что значительное разнообразие партий (парламентских партий в особенности) стимулируется на Украине рядом факторов.

Во - первых, в 2002 году прошли лишь вторые выборы Верховной Рады Украины по смешанной избирательной системе с использованием партийных списков. **Во - вторых**, на выборах Верховной Рады Украины действует 4 % барьер (а не 5 % как в России, ФРГ и ряде других стран), **в - третьих**, согласно регламенту Верховной Рады для образования фракции или депутатской группы достаточно иметь ее численность всего в 14 депутатов (в Госдуме РФ, также как и Верховная Рада Украины, состоящей из 450 депутатов, "пороговая численность" депутатской группы 35 депутатов), что сильно облегчает "политическое дробление" парламента. И наконец, **четвертое**, и возможно, самое главное - Верховная Рада Украины является довольно сильным представительным органом власти.

Кроме названных факторов, на значительное разнообразие политических партий на Украине, по мнению наблюдателей, оказывают воздействие особенности национального характера украинцев (неумение объединять различные интересы и излишний "эгоизм" политических субъектов), наличие конкурирующих финансово - политических группировок, которым выгодна система большого рассредоточения властного ресурса и возможности для каждой из них контролировать свой сегмент, историческое политико-географическое районирование Украины, когда интересы различных ее частей сложно объединить в рамках одной партии (все политические партии Украины сильны лишь в какой - либо из ее частей). Особенностью украинских партий является также их крайняя массовость (во всяком случае, стремление демонстрировать крайнюю массовость).

Выборы-2002 стали для украинских партий серьезным тестом — **во-первых**, на наличие организаторских способностей. По мнению главы Центризбиркома Михаила Рябца, выборы показали, что преимущественное большинство партий и блоков, принимавших в них участие, не имеют структур на региональном уровне и оказались не в состоянии выполнить требования нового избирательного закона о делегировании своих представителей в состав избирательных комиссий. По словам М. Рябца, более двух третей партий и блоков не смогли быть представлены в составе

более 70 процентов избиркомов. Кроме того, партии и блоки «безответственно отнеслись», подчеркнул глава ЦИК, к подбору кадров в состав окружкомов, в результате чего 90 процентов членов комиссий составили люди, не имеющие опыта организации и проведения выборов в годы независимости Украины. Именно «недостаточной квалификацией и грамотностью членов избиркомов» объясняются, по мнению зарубежных наблюдателей, зафиксированные ими «массовые нарушения законодательства со стороны членов избирательных комиссий».

В связи с этим одной из поправок, предлагаемых Центризбиркомом к действующему закону о выборах, является усовершенствование порядка формирования избирательных комиссий — того самого, который, как «более демократичный», чем выписанный в предыдущем законе, многие политики и политологи считали одним из преимуществ нового избирательного законодательства. Остается надеяться, что одним из уроков, вынесенных украинскими партиями из нынешней предвыборной кампании, будет вывод о необходимости не дробиться, а объединяться и развивать региональные партийные «инфраструктуры».

Во-вторых, выборы помогли многим украинским политобъединениям вспомнить, что одним из главных признаков политической партии является все же наличие идеологии. Наиболее показательным примером является избирательная кампания Социал-демократической партии (объединенной). Ставка на идеологию уже принесла им определенные дивиденды.

В-третьих, выборы-2002 показали бесперспективность в Украине так называемых брэндовых партий, партий сугубо рекламного характера. Они, как видим, не попадают в парламент, поэтому инвестировать в них большие средства бесполезно.

По мнению ученых, в Украине наблюдаются признаки как атомизированной партийной системы (не предусматривающей необходимости скрупулезного подсчета количества партий: за определенной чертой их численность уже не имеет значения), так и партийной системы поляризованного плюрализма (которой свойственно наличие антисистемных партий, двусторонней оппозиции справа и слева и состояния перманентного конфликта между ними). Учитывая итоги выборов формирование в государстве партийной системы второго типа представляется более вероятным.

Прошедшие выборы выявили очень интересные тенденции в развитии украинской партийной системы:

- **Политические силы, прошедшие в парламент, представляют собой два типа партий:** партии, которые

не отошли от моделей партий ленинского типа и которые у нас принято называть *партиями власти*, и *партии более демократической ориентации*. Те партии, которые составят костяк нынешнего парламента, будут обуславливать изменения в политической системе Украины в ближайшие годы. Прежде всего, им предстоит определить дальнейший путь развития партийной системы, а именно будет ли она демократической или авторитарной? Основываясь на результатах волеизъявления граждан (высокий процент голосов, полученных КПУ), можно говорить о том, что однозначного демократического выбора украинское общество еще не сделало. Также существует возможность реализации авторитарных тенденций со стороны консолидированной партии власти в лице блока «За единую Украину!». Этот блок может поспособствовать проведению партийной реформы и установлению таких правил игры для партий, которые сделают невозможным развитие плюралистической партийной системы, а следовательно, и демократии. Именно от того, какой будет партийная система, будет зависеть судьба демократии в Украине.

- **Укрупнение составляющих партийной системы.** Многие политики и политологи критикуют нашу политическую систему за то, что у нас существует огромное количество партий. На самом деле партийная система укрупняется сама по себе и не требует никакого административного или законодательного воздействия, кроме дальнейшего повышения роли партий в общественно-политической жизни, в решении задач, связанных с управлением государством. Чем выше будет роль партий и их политическая ответственность, тем меньше будет партий. Укрупнение партий происходит именно через систему выборов. И на протяжении нескольких избирательных циклов народ сам выберет, какие из партий имеют право на существование, и какие из них наиболее адекватно отражают интересы различных слоев электората.

В целом, с точки зрения уровня организационного развития, украинская партийная система продолжает оставаться переходной, слабой и неустойчивой. Наиболее оптимальную партийную систему определяют те политические процессы (в частности избирательные кампании), которые будут протекать в Украине. Каждая схема имеет свои преимущества и недостатки. Например, чем меньше партий, тем выше управляемость этой системы, но, с другой стороны, тем меньше демократии и т. д. Так или иначе, но чем больше будет квота партий в соотношении пропорциональной

и мажоритарных частей парламента, тем быстрее мы придем к оптимальной партийной системе.

О.И.Катан,
Председатель Всеукраинского
женского объединения «Жінки ХХІ століття»,
член Народно-Демократической партии Украины

Участие женских политических партий в парламентских выборах 2002 года

На сегодняшний день в Украине зарегистрировано 5 женских политических партий: Партия женщин Украины, Женская народная партия (объединенная), которая базировалась в Днепропетровске; Партия женской солидарности; Партия женских инициатив, которую возглавляет Доценко и Всеукраинское политическое объединение «Жінки за майбутнє».

Я занимаюсь женским общественным движением в течение длительного времени (на протяжении 10 лет), принимаю участие в выборах, начиная с 1994 года, состою в Народно-Демократической партии и всегда придерживаюсь мнения, что деление по половому признаку, без учета политической платформы партии, недопустимо.

Всемирная практика показывает, что именно общественное женское движение является той силой, которая помогает повысить роль и значимость женщины как в целом в государстве, так и в партийной жизни в частности. Опыт Швеции, в которой победил гендерный паритет, свидетельствует о том, что его становлению в большей степени содействовало развитие общественного, а не партийного женского движения. Так, недавно я общалась с женщиной-парламентарием из Швеции, которая возглавляет женскую общественную организацию, основанную еще в 1813 году и насчитывающую сегодня 70 000 человек. Но в Швеции нет ни одной женской политической партии, ибо в этом просто нет никакой необходимости. Сегодня в Швеции существует 3 партии, которые представлены в парламенте: Социал-демократическая партия (40% партийцев – женщины), Консервативная партия (30% численности – женщины), Либеральная партия (22% численности – женщины). Для сравнения, в Украине численность женщин в партийных рядах достигает отметки лишь 10-11%.

Обращаясь непосредственно к теме парламентских выборов 2002, необходимо отметить, что единственная женская партия, которая приняла в них участие – ВПО «Жінки за майбутнє» - по оценкам различных экспертов имела реальные шансы преодолеть 4% барьер и все-таки проиграла. В чем заключаются основные причины поражения?

В первую очередь, нужно сказать о том, что ставка на политические технологии, мощное финансирование (ВПО «Жінки за майбутнє» была одним из наиболее дорогих проектов) оказалась ошибочной.

В предвыборной кампании «Жінок» был использован всего лишь бренд женского, не имевший реального наполнения. Абсолютно был проигнорирован опыт женщин, которые многие годы принимали участие в женском общественном и политическом движении, не был учтен фактор регионов, а в список вошли люди (в том числе и от Днепропетровска) которые понятия не имели, что такое женское движение вообще. Это вторая причина.

И третья причина заключается в том, что, несмотря на преобладание женщин в украинском обществе (56%), с ними не было проведено должной идеологической работы. Сегодня на лицо тенденции к возрастанию женской политической активности в Украине. И ввиду этого мы, представители политических партий и общественных организаций, должны пересмотреть свое отношение к участию женщин в общественно-политических процессах.

За последние 2 года мною, как советником городского головы И.И. Куличенко по гендерным вопросам, было сделано многое для повышения уровня участия женщин в региональной политике. В частности, накануне выборов, в конце октября 2001 года состоялась мощная конференция по гендерным инвестициям в органах местного самоуправления, на которой была принята резолюция о том, что на выборах 2002 года женщины должны составить 1/3 всех депутатов местных советов.

Анализируя продвижение женщин в районные советы (в таких районах г. Днепропетровска как АНД и Индустриальный - 51% численности депутатов составляют женщины) можно говорить о положительных результатах, а если взять городской совет, то здесь можно отметить, что количество женщин по сравнению с прошлым составом уменьшилось на 1 человека. В выборах

депутатов городского совета приняло участие 148 женщин, а прошло всего 10.

Пропорційна система виборів як основа для побудови громадянського суспільства

На мою думку, для скорішої демократизації суспільства парламентські вибори повинні відбуватися за суто пропорційною системою. Її переваги відзначаються такими факторами: по-перше, якщо пересічному виборцю було б зрозуміло хто спрацював для нього гірше, або не так, як це могло б бути, тоді вибори були б більш зрозумілі для більшості населення і воно не металося і не було би можливостей такого „ефективного” адмінресурсу. І другий важливий фактор полягає в тому, що пропорційна система виборів могла би закласти основи для формування того громадянського суспільства про яке ми постійно говоримо. І ситуація з яким за десять років мало в чому змінилася. У всякому випадку, я зрушень не бачу. І по тому складу ВР, який утворився в результаті виборів і як він буде працювати я вважаю, що парламентські вибори – 2002, з точки зору розбудови громадянського суспільства, це, навіть, крок назад. Втім, більш показовими будуть президентські вибори 2004, тому що робота ВР нового скликання буде зав’язуватися не стільки на законотворчій роботі в сфері поліпшення економіки та інших сфер суспільного життя, скільки буде базуватися на діяльності в сфері майбутніх президентських виборів. Я наголошую на тому, що ці парламентські вибори були побудовані в більшості своїй пропрезидентськими та антипрезидентськими силами. Мені б дуже не хотілося, щоб аналогічні розколюючі процеси відбувалися в нашому суспільстві, бо вони заважають подальшому динамічному розвитку нашої держави.

Якщо торкатися проблеми слабкості регіонального лідерства, то тут можна також додати і проблему нерозвиненості і слабкості регіональних партійних структур. Результати виборів-2002 у дніпропетровській області ясно кажуть про те, що на мажоритарних округах на всі 100 відсотків програли партії і одержав перемогу адмінресурс. Ми повинні вибити цей камінь з-під влади, щоб вона не мала можливості проводити своїх кандидатів, а це знову нас повертає до необхідності впровадження пропорційної системи виборів. В результаті, влада повинна буде обирати ту чи іншу ідеологію, а не застосовувати свої адміністративні ресурси.

Є такий вислів: „Справедливість від Бога, але затверджується вона людськими справами...” Тому, я хочу всім

побажати, щоб наші справи завжди були дійсно справедливими.

М.Н.Илларионов,
заместитель первого секретаря областного комитета СДПУ(о),
руководитель Днепропетровского областного избирательного
штаба СДПУ(о)

Политическая карта выборов 2002 года

Сегодня уже не настолько интересно, кто какие допустил ошибки, и какие были использованы технологии. Для тех, кто будет делать следующие выборы, более актуальна тема: «Что же получилось в результате?».

Оценивая результаты выборов 2002 для СДПУ(о) мне бы хотелось отметить следующее. Днепропетровская область является очень большой и имеет в наличии 17 округов, в то время как в среднестатистической области Украины их всего 5-6, то есть в несколько раз меньше. Поэтому один процент, набранный в Днепропетровской области равен трем-четырем процентам, набранным в среднестатистической области Украины (Кировоградской, Полтавской, Черновицкой...).

Политическое структурирование общества проявилось уже во время парламентских выборов этого года, потому, что в парламент прошло уже 6 избирательных политических субъектов (3 избирательных блока и 3 политических партии). Приходится констатировать, что в действующем избирательном законодательстве Украины много прорех. И наиболее существенная заключается в том, что проходной балл для партии и для избирательного блока были одинаковыми (в то время как в европейской практике эти баллы разнятся).

Сложившаяся в результате выборов политическая карта Украины (я думаю все ее видели на сайте ЦИКа) свидетельствует о том, что административный ресурс проиграл однозначно. Прогнозы относительно его тотального влияния не оправдались. Исключением является лишь Донецкая область. Кстати, там СДПУ(о) набрала 4,5% и заняла третье место (достаточно мало, хотя это 100 000 голосов в общую копилку). Хорошие результаты также у Коммунистической партии. Хорошо сработала Ю. Тимошенко в округе №36 Днепропетровской области.

С точки зрения будущего важно, насколько политически правильным будет решение относительно системы голосования, потому как волеизъявление граждан (его партийная часть) существенно корректируется уже сегодня. Корректируется за счет прошедших в парламент по мажоритарным округам.

Анализ результатов выборов в Павлоградском округе №36, где победил генерал СБУ Леонид Деркач, набрав около 50% голосов, и в то же время примерно по 30% набрали Компартия и Блок Юлии Тимошенко, ясно показывает, что административные технологии все же были использованы, и в основном на мажоритарных округах. Потому, что вряд ли те, кто отдал свой голос за Тимошенко (а это протестный электорат) голосовали за Деркача.

Важен и тот результат выборов, что люди не кинулись ни на какие бренды, ни на какие деньги, раскрутки и пустые призывы. Это говорит о том, что идеологические мотивы сыграли не последнюю роль. Что бы ни говорили, но коммунисты – это идеология. У блока «Наша Україна», как это ни странно, одним из основных был именно идеологический момент (национально-демократический или, если хотите, правоцентристский). Результаты выборов подтвердили это и регионально. Также упор на идеологию стал краеугольным камнем в избирательной кампании СДПУ(о). Большое внимание идеологии уделили и социалисты Александра Мороза.

С точки зрения дальнейшего развития партий интересно дальнейшее развитие событий. Здесь наиболее показательной станет осень, когда пойдет работа над законами, и мажоритарщики прекратят метаться из одной фракции в другую - как это было в парламенте прошлого созыва, когда численность фракции НДП с 92 человек в 1998 году сократилась до 17 в 2002. Опасность также заключается в том, что сегодня в Верховной Раде всего 3 партии, а остальное – блоки. Как вы знаете, во всем мире не существует практики правящего блока (исключением является блок ХДС-ХСС в определенный период времени в Германии). Мы уже имеем опыт блока СПУ-СелПУ, который распался сразу же после выборов 1998 года. Будут ли распадаться те блоки, которые победили на выборах 2002 года? Как дальше будет структурироваться парламент?

Именно эти вопросы являются сегодня наиболее актуальными.

В.Я.Залуский,
заведующий отделом агитации и пропаганды обкома КПУ

КПУ: опыт избирательной кампании – 2002

Результаты выборов для КПУ я бы оценил как противоречивые. Если говорить о результатах в Днепропетровской области, где КПУ набрала около 32% голосов, а блок «За Єдину Україну!» почти в три раза меньше – 11%, то это крупная победа партии. Но если оценивать результаты КПУ по Украине в целом, то здесь ситуация проигрышная, так как в 1998 году мы имели 24,6% голосов, а сегодня – всего около 20%.

В Днепропетровской области коммунисты одержали победу в 16 из 17 округов. Самый низкий процент голосов (23,6%) - КПУ получила в избирательном округе № 25; наиболее высокий – в избирательном округе № 34 (38,9% голосов). Кроме того, 90 человек, членов КПУ, были избраны в городские советы (13 – Днепропетровск, 12 – Желтые Воды, 9 – Днепродзержинск), 198 – в районные советы (63 – Кривой Рог, 39 – Днепропетровск), 113 - в сельские поселковые советы, 34 человека избраны на должность сельских поселковых голов. Например: городским головой Пятихаток стал Н.П. Шафран – первый секретарь Пятихатского райкома КПУ. Это бесспорно высокие результаты. Что касается выборов в областной совет, то мы считаем, что проиграли, поскольку прошло всего 7 коммунистов (10% численности областного совета).

Если сравнивать результаты голосования на городских и сельских поселковых участках, то можно сделать вывод: на селе коммунистов поддерживала большая часть голосовавших (Магдалиновский, Пятихатский районы). В г. Желтые Воды более 40% голосов получила именно КПУ, а в некоторых сельских населенных пунктах число голосовавших за КПУ приблизилось к отметке 60-70%. Но, несмотря на то, что в сельских районах был выше процент, количество отданных за партию голосов было больше в городах области.

В социологии есть такое понятие как «персонификация». Так вот, настораживает тот факт, что за партию голосует 30%

электората, а за кандидата-мажоритарщика от этой партии – 0,6-0,7% от числа голосов, отданных за партию. Поэтому личный выбор играет большую роль. На многих избирательных округах области кандидаты от КПУ были очень близки к победе. Но, в результате, использование «автобусных вояжей» по Украине (система открепительных талонов), что, бесспорно, является одним из проявлений административного ресурса, привело к тому, что только в одном округе области победу одержал кандидат от КПУ – Анисимов. И здесь следует отметить, что избирательное законодательство нужно еще корректировать и корректировать...

В целом, результаты парламентских выборов 2002 требуют глубокого анализа. Сегодня сложилась ситуация фактического раскола Украины на 2 части: северную и южную. В 13 областях (западные, северные и центральные) победил блок В. Ющенко «Наша Украина». В 10 областях (в основном южных) одержала победу Коммунистическая партия Украины – она победила в 100 округах из 225. такие результаты оказались неожиданными как для областных организаций партии, так и для центрального штаба. Мне кажется, что основной причиной провала КПУ в 13 областях стала явная недооценка блока В. Ющенко. В результате вся контрпропаганда областных партийных штабов была направлена только против блока «За Єдину Україну!».

Хотелось бы уделить большее внимание такому явлению выборов 2002 как протестный электорат. Бесспорно, в определенной мере победе 6 партий и блоков способствовал упор на идеологию. Но выпадает из общей картины блок Ю. Тимошенко, который прошел в парламент только лишь благодаря протестному электорату. И мне кажется то, что это произошло, является своего рода «звоночком» нашей власти, что ей есть над чем призадуматься.

Я сделал сравнительный анализ итогов выборов 2002 года с итогами голосования в первом туре президентских выборов 1999 года, как по области, так и по Украине в целом. Цифры практически совпали. Но вот если сравнить результаты этих выборов и итоги второго тура голосования, можно увидеть, что второй тур нехарактерный, так как там объединился весь протестный электорат и Симоненко набрал около 40%.

Что касается вопроса разведения во времени парламентских выборов и выборов в местные органы власти, я не совсем согласен с В.Е. Романовым, так как такая мера значительно повысит стоимость выборов. Мне кажется, что на следующих выборах власть должна лучше организовать работу избирательных участков, увеличить их количество, предоставить более просторные помещения...

Подводя итоги своего выступления, я хочу отметить, что победа коммунистов в Днепропетровской области предопределялась следующими факторами: был проведен большой пласт агитационно-пропагандистской и контрпропагандистской работы по блокам «Наша Україна» и «За Єдину Україну!», в нашем регионе до сих пор велик процент людей, разделяющих коммунистическую идеологию. Также оказал большое влияние фактор ухудшения уровня жизни и материального положения украинских граждан. В то же время именно этот фактор дает питательную среду для протестного волеизъявления и требует более тщательного изучения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В процессе проведения семинара его участники (представители органов государственной власти, политических партий и общественных организаций, ученые, журналисты) высказали свое отношение к пропорциональной и смешанной системе выборов народных депутатов, депутатов местных советов и сельских, поселковых, городских глав, обсуждали недостатки организации работы избирательных комиссий; использование админресурса, а также пытались выявить основные направления дальнейшего развития и укрепления региональных партийных структур. Несмотря на критические замечания, прозвучавшие по поводу нового Закона „О выборах народных депутатов”, большинство присутствующих поддержало необходимость сохранения и совершенствования существующего избирательного законодательства.

Настоящий бюллетень является окончанием очередной программы Днепропетровского центра социальных исследований, направленной на содействие развитию институтов гражданского общества, информированности и политической активности жителей региона в период выборов 2002 года, однако затронутые вопросы и проблемы останутся в центре нашего внимания и в следующих программах. Мы рады будем обсудить эти и другие вопросы, касающиеся становления демократии и гражданского общества у нас в стране и регионе, со всеми заинтересованными лицами и организациями.

Наш телефон: 8(056) 744-98-58.

ОГЛАВЛЕНИЕ

ВВЕДЕНИЕ	2
РЕЗУЛЬТАТЫ ПАРЛАМЕНТСКИХ ВЫБОРОВ 2002 Г. В ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ ПО МНОГОМАНДАТНОМУ ИЗБИРАТЕЛЬНОМУ ОКРУГУ	3
Є.І. БОРОДІН Вступне слово	21
В.Е. РОМАНОВ Первые итоги	22
І.С. КРАСІКОВ Вибори-2002: криза політичного усвідомлення чи новий етап розвитку громадянського суспільства	24
С.В. ЛЯЩЕНКО Прозорі вибори - 2002	28
А.С. КОЛОХИНА, И.В. КОЛОХИН Влияние парламентських виборів 2002 года на развитие партийной системы Украины	30
О.И. КАТАН Участие женских политических партий в парламентських виборах 2002 года	34
А.П. ПАЩЕНКО Пропорційна система виборів як основа для побудови громадянського суспільства	36
М.Н. ИЛЛАРИОНОВ Политическая карта виборів 2002 г.	37
В.Я. ЗАЛУСКИЙ КПУ: опыт избирательной кампании - 2002	39
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	42

*Издано при содействии
Национального Фонда «В поддержку демократии»*

РЕДКОЛЛЕГИЯ БЮЛЛЕТЕНЯ:

Е. Шаройкина
Е. Бородин
А. Колохина
И. Колохин

Издатель: Днепропетровский центр социальных исследований
ул. Свердлова, 6; офис 819
тел./факс (056) 744-98-58
[http:// www.dcsi.dp.ua](http://www.dcsi.dp.ua)
E-mail: **dcsi@dcsi.dp.ua**

44 стр. А5, тираж 1000 экз.
Отпечатано с готового оригинал-макета
на ризографе фирмы «ПИРАМИДА»